

תכלת

כולל כל מעשה בראשית

חילון החכלית, ארגון קרה קוצים, פורפרא (Hexaplex trunculus)

ברית ויצחק

המכון ל'הוצאת כתבי מורנו הרב יצחק ברנר שליט"א

תכלת כולל כל מעשה בראשית

למה לא לצבוע את התכלת בצבע סינטטי • תכלת כולל כל מעשה בראשית • היקש עבודת זרה שבת וציצית • ע"ר תכלת כל באי עולם יכירו בהקב"ה ובעם ישראל • תפילת אליהו הנביא • מי בכל מעשה ידיך שיאמר לך מדה תעשה • מכתב דגאון הרב מנדל שפרן שליט"א • דעת תורה מהרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי הי"ד צוק"ל

למה לא לצבוע את התכלת בצבע סינטטי

האור החיים הקדוש (סוף פרשת שלח לך; במדבר טו לט) מקשה, למה אמרו חז"ל (תוספתא מנחות פ"ט ה"ו, ועוד) שתכלת אינו כשר אלא מן החלזון ולא מן קלא אילן, הרי זה אותו צבע בדיק. והרי עיקר הענין של תכלת משום שדומה לים וים דומה לרקיע (חולין פט ע"א), ורקיע וכסא הכבוד זה שייך גם בקלא אילן. ועי"ש מה שתירץ ע"פ פשט שדומה לים, וע"פ סוד.

ובמאמר "כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל" ביארנו פירוש נוסף, משום שחלזון לבוש גדל עמו (דברים רנה סוף כי מצא), ובא להזכיר הנס שהיה במדבר שלבושם גדל עמם, וכדי שנדע שגם עכשיו שאין הנס הזה בגילוי, מ"מ הוא בנסתו, וצוה התורה לשים על הבגד שנדע שגם כעת הכל מהקב"ה בנסים מלובשים בטבע.

וכעת בשמחת תורה נתחדש בעה"ת תירוץ נוסף, שמצוות ציצית הוא לשים ציצית בארבע כנפות, וזה מרמז על ארבע כנפות הארץ, שזה כולל כל כדור הארץ, וכן כולל קיבוץ גליות. וכמו שאמר האר"י ז"ל שיש לתפוס הציצית בשעה שאומרים "מהר והבא עלינו ברכה ושלום מארבע כנפות הארץ". וכן הוא התפילה (דרכי מקדש נוסף) "וקבצנו יחד מהרה מארבע כנפות הארץ לארצנו", ע"פ הפסוק (ישעיה יא יב) "ונשא נס לגוים ואסף נדחי ישראל ונפצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ"; וצבע התכלת מזכיר הים, והשמים, וכסא הכבוד, שזה למעלה מן הארץ; והחלזון עצמו בא מקרקעית הים שהוא המקום הכי נמוך. והכל כדי לגלות שהקב"ה שולט בארבע רוחות, בשמים ובארץ, ומתחת לארץ. וכמו שמצינו לענין ניענוע הלולב שהוא בארבע רוחות ולמעלה ולמטה (בבלי, סוכה לו ע"ג).

וממילא תכלת מקלא אילן וסינטטי פסול, משום שלא נמצא בתחתית הים, אלא בארץ.

ובזה מובן מש"כ השו"ע (סוף סי' כד, סעי' ו) **ע"פ הספרי** (שלח לך סח), גדול עונש המבטל מצוות ציצית, ועליו נאמר (איוב למ יג) **'לֹאֶחֶז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וַיִּנְעָרוּ רִשְׁעִים מִמֶּנָּה'**. ע"כ. והכוונה בזה, מכיוון שצריך לתקן ארבע כנפות הארץ ע"י ציצית, והוא ביטל זה, לכן נענש ע"י כנפות הארץ.

וכן לפי"ז ניתן להסביר מש"כ הרמ"א (סוף סימן י, סעי' יג) שבגדים שאין כנפיהם עשויים שנים לפניו ושניים לאחריו, פטורים מן הציצית. ע"כ. דבעינן דומיא דארבע כנפות הארץ מכל הצדדים. ועי' במג"א (שם), ובגר"א (שם וסוף סי' יז), ובמרדכי (סוף פרק ג דסוכה).

היקש עבודה זרה שבת וציצית

ועי' רש"י (סוף שלח לך; במדבר טו מה) **וז"ל: "מיסודו של רבי משה הדרשן העתקתי, למה נסמכה פרשת מקושש לפרשת עבודת אלילים, לומר שהמחלל את השבת כאלו עובד עבודת אלילים, שאף היא שקולה ככל המצות, וכן הוא אומר בעזרא (ר"ח נחמיה ט, יג-יד): ועל הר סיני ירדת ותתן לעמך תורה ומצות ואת שבת קדשך הודעת להם. ואף פרשת ציצית לכך נסמכה לאלו, לפי שאף היא שקולה כנגד כל המצות, שנאמר (במדבר טו מ) וְעִשִּׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתַי"**. עכ"ל.

וע"פ זה יש לנו תוספת ביאור. שבעבודה זרה נאמר (שמות כ ד) "לא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוֹנָה, אֲשֶׁר בְּשָׁמַיִם מִמֶּעַל; וְאֲשֶׁר בָּאָרֶץ מִתַּחַת; וְאֲשֶׁר בַּיָּם בַּיָּם מִתַּחַת לָאָרֶץ". וכן בשבת נאמר (עשרת הדברות יתרו; שמות כ יא) **"כִּי שֵׁשֶׁת יָמִים עָשָׂה ה' אֶת הַשָּׁמַיִם; וְאֶת הָאָרֶץ; אֶת הַיָּם וְאֶת כָּל אֲשֶׁר בָּם"**, וכל זה כדי לומר שהקב"ה ברא ושולט בכל העולם כולו, בשמים; בארץ; ומתחת לארץ בעומק הים. וכן מצות ציצית מלמד יסוד זה, שהרי תכלת דומה לשמים ולכסא הכבוד; ונותנים על ארבע כנפות, שהוא נגד ארבע כנפות הארץ; והחלזון בא מתחתית הים, שהוא מתחת לארץ. [החלזון האמיתי "ארגמן קהה קוצים" נמצא תמיד בקרקעית הים ומכוסה בכל מה שנמצא בתחתית הים על כן קשה למצא אותו].

מכל זה מובן שלא שייך לקיים מצות תכלת בקלא אילו.

ע"י תכלת כל העולם יכירו בהקב"ה ובעם ישראל

עי' זכריה (ח כג) "כֹּה אָמַר ה' צֶב־אוֹת בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם, וְהִחֲזִיקוּ בִּכְנָף אִישׁ יְהוּדִי לְאֹמַר גִּלְכָּה עִמָּכֶם, כִּי שָׁמַעְנוּ אֵלֵהֶם עִמָּכֶם".

ואמרנו חז"ל (מסכת שבת דף לז ע"ב) **"אמר ריש לקיש: כל הזהיר בציצית - זוכה ומשמשין לו שני אלפים ושמונה מאות עבדים, שנאמר (זכריה ש) 'כֹּה אָמַר ה' צֶב־אוֹת בַּיָּמִים הָהֵמָּה אֲשֶׁר יַחֲזִיקוּ עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִכָּל לְשָׁנוֹת הַגּוֹיִם, וְהִחֲזִיקוּ בִּכְנָף אִישׁ יְהוּדִי לְאֹמַר גִּלְכָּה עִמָּכֶם' וגו'"**.

ופירש רש"י (שנת סט): בכנף איש יהודי - בשכר הכנף יחזיקו בכנף עשרה אנשים מכל לשון, הרי שבע מאות לשבעים לשון, וארבע כנפות יש לו - הרי אלפים ושמונה מאות.

ועיקר הענין של עבדים אלו, היינו שמפרסמים בכל העולם שהקב"ה ברא את העולם ושהוא בחר בעם ישראל. כי הגוים לא יכולים להתקשר עם הקב"ה רק דרך עם ישראל.

ועיקר ההכרה הזו שמכירים שהיהודי מחובר עם הקב"ה הוא ע"י לבישת התכלת, כמבואר במלבי"ם שם.

תפילת אליהו הנביא

ובזה נתבאר היטב התפילה שניתקו ע"י אליהו הנביא שמתחיל "לעולם יהא אדם ירא שמים" (הוצא נסידוריס, ומקורו מספר תנא דבי אליהו), ובסוף יש קטע שאומרים "אתה הוא ה' האלים בשמים ובארץ, ובשמי השמים העליונים. אמת אתה הוא ראשון, ואתה הוא אחרון, ומבלעדיך אין אלהים. קבץ נפוצות קוין מארבע כנפות הארץ, יכירו וידעו כל באי עולם, כי אתה הוא האלים לבדך לכל ממלכות הארץ, אתה עשית את השמים ואת הארץ, את הים ואת כל אשר בם". כאן מרומז כל ענין התכלת, קיבוץ גליות מארבע כנפות הארץ כמו ציצית בארבע כנפות; "יכירו וידעו כל באי עולם כי אתה" וכו', כמו שאמרו חז"ל שכל הלשונות יחזיקו בכנף איש יהודי ויכירו את בורא עולם; "אתה עשית את השמים ואת הארץ, את הים ואת כל אשר בם", שזה ע"י התכלת שמראיתו כמראה שמים, וארבע כנפות בארץ, והחלזון מתחתית הים.

מי בכל מעשה ידיך שיאמר לך מה תעשה

המשך התפילה: "ומי בכל מעשה ידיך בעליונים או בתחתונים שיאמר לך מה תעשה ומה תפעל". ויש להקשות, איך נכנס קטע זה דוקא כאן כשמדברים על קיבוץ גלויות.

ונראה לומר, שבשאר התפילה כמו בהתחלה שמדברים על אברהם יצחק ויעקב אין סיבה שמי שהוא יבוא להתערב בהנהגת הקב"ה לומר ולהוכיח אותו שזה לא בסדר, כי אין סיבה לביקורת. אולם בענין קיבוץ גליות שהקב"ה מנהיג כעת קיבוץ גליות דרך אנשים רחוקים מן הדת, יכול להיות שיבואו מן העליונים כמו מלאכים, או צדיקי עולם שיאמר ח"ו ביקורת על הקב"ה, שזה לא הדרך להנהיג ככה העולם, שקיבוץ גליות היה אמור להיות ע"י צדיקי עולם ולא ע"י חילונים. ועל זה בא אליהו הנביא בתפילתו לומר שאין לעליונים ותחתונים להתערב בהנהגת הקב"ה והוא עושה מה שהוא רוצה לעשות (ע"י במאמר **מדות המדינה ע"פ נבואת יחזקאל).**

וכן בענין תכלת, שזה היה אמור להתגלות ע"י גדולי עולם ומנהגי הדור ותלמידי חכמים שעומדים בראש העדה. אולם ידוע שאין הדבר כן, אלא ע"י ת"ח שאינם עומדים

בראשי העדה וכן ע"י בעלי בתים פשוטים, ובעקבות זה רבים נמנעים מלבישת תכלת. ועל זה ג"כ אומר אליהו הנביא שאין להתערב בהנהגת הקב"ה והוא מגלה הדבר הגדול הזה של תכלת שהוא תיקון כל הבריאה, ע"י מי שהוא רוצה שיתגלה. ועי' במאמר **לא תוסיפו ולא תגרעו - ע"י בית דין, וע"ע בנספח**.

בהמשך התפילה אומרים: "יְקִים לָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ מָה שְׁכָתוֹב בְּעֵת הַהִיא אָבִיא אֶתְכֶם, וּבְעֵת קִבְּצִי אֶתְכֶם, כִּי אֶתּוּ אֶתְכֶם לְשֵׁם וְלִתְהִלָּה בְּכָל עַמֵּי הָאָרֶץ, בְּשׁוּבִי אֶת שְׁבוּתֵיכֶם לְעֵינֵיכֶם, אָמַר ה'". וזה יתקיים כשיהודים הולכים עם תכלת, ולכל אחד יצטרפו אלפיים ושמונה מאות עבדים מן האומות.

בענין התכלת עי' עוד בהרחבה בקונטרס **בכנף איש יהודי**, ובקונטרס **חותם של זהב**, ובמאמר **"למה גדולי ישראל לא לובשים תכלת"**, ובמדור **התכלת שבבריתי יצחק**.

נכתב בעזרה"ת ע"י מורנו הרב שליט"א

כ"ד תשרי תשע"ו

ניתן להשיג את הגליונות גם באתר 'בריתי יצחק'
 וכן בדואר אלקטרוני TALMIDIM2@GMAIL.COM

מכתב הגאון הרב מנדל שפרן שליט"א

ראש ישיבת נעם התורה ואב"ד בבני ברק, לשנתון "והיה לכם לציצית"

יום ד' י"ב ניסן תשע"ו

לכ' הרה"ג ... שליט"א

עורך שנתון והיה לכם לציצית שוכ"ט

א. מה שלא נתקבל בציבור הרחב שומרי תומ"צ קלה כבחמורה ומדקדקין במצוות אינו משום שיש ערעור על אמיתות התכלת. אדרבה הראיות שמביאים לזהויה התכלת המקובל היום כחלזון התכלת שבזמן חז"ל, נראין הדברים נכונים שזוהי תכלת של תורה, והדברים משכנעים ומדברים בעד עצמם.

ב. וטעם רוב גדולי ישראל שאינם משתמשים בזה אינו משום שמפקפקים באמיתות העניין, אלא משום שבמאתיים שנה האחרונות נקבע כהרגשה פנימית שלא משנים דברים גם אם מן הדין ה' צריך להנהיגם או לשנותם וזה כהגנה נגד מהרסים המנסים לשנות ולהתאים וכו'. ועד כדי כך נקבע עקרון זה שיש כח בדעת תורה זה לעקור דבר מה"ת כמו מצות תכלת.

הכלל, שגם שינוי לטובה רואים חכמי התורה לתחילת פירצה שאחריתה מי ישורנו. ודבר זה הוא בבחינת יכולים חכמים לעקור דבר מן התורה בשב ואל תעשה.

ואף שהיו מהגדולים שנהגו בתכלת ראדזין כמו שידוע מהמהרש"ם ועוד, הם לא עשו כן אלא לעצמם בצינעא אך לא הנהיגו כן לציבור.

ג. גם מה שמצינו כמה מנהגים שהשתנו כמו הכרעת ההלכה בזמני שקיעה"ח שבפולין והונגרי' נהגו כשיטת ר"ת בצה"כ ולא נשאו כפים בכל יום ועוד, ולפני המלחמה נשתנו המנהגים והפסיקו לנהוג כר"ת בפולין וכן בארה"ב. זה התחיל אחרי מלחמת העולם הראשונה שנעקרו קהלות ונתיישבו מחדש וכן בארה"ב שהתחילו להתייסד קהלות חדשות מלפני קרוב למאתיים שנה כשהתחילה ההגירה הגדולה מרוסיה לארה"ב. [כפי שיש לראות שינוי זה בלוחות הישנים שיצאו כל שנה]. כל זה לא עשו אלא כשנעשו קהילות חדשות ויסדו מנהגים חדשים, אך קהילות ישראל שנשארו במקומם נזהרו מאוד מהשינויים ותחושת גדולי ישראל האמיתיים תורה היא וזהו קיום רצונו ית"ש.

זה הוא ה"דעת תורה" שעומדת מאחורי העניין של התעלמות כביכול של גדולי ישראל מקיום מ"ע.

עד כאן בנוגע למעשה אבל בוודאי דבר חשוב ויש בזה תועלת גדולה לברר מצוה זו למעשה על כל צדדי וצידי צדדין כפי שאתם עושים בפרט מצוה שאין לה דורשין. ובזכות המצוה המתקיימת ע"י ונשלמה פרים שפתינו נזכה לקיימה בפועל ממש.

מכתב הגאון הרב מנדל שפרן שליט"א

דעת תורה מהרה"ק רבי שמשון מאוסטרופולי הי"ד זצוק"ל

מתוך הספר "בנתיבי חסידות איזביצא-ראדזין" מאת ר' שלמה זלמן שרגאי (ח"ב עמ' 104)

כתב האר"י ז"ל שאחר החורבן אין לנו תכלת, כי לאחר החורבן ניגנז. אור החכמה אינו מאיר על מלכות ואין לנו אלא לבן שהוא מבינה, והתכלת, שהוא מחכמה, אין לנו, והנה זה ימשך עד ת"ר לאלף הששי כי בשנת ת"ר יתחיל אור החכמה להאיר על מלכות, דבת שבע תתחיל להעלות (בסוד המאה השביעית), כמאמר הזה"ק פ' וירא: „ובשית מאה שנין לשיתאה יתפתחון תרעין דחכמתא לעילא ומבועי דחכמתא לתתא וכו'". והנה אז יצטרך ב' הדברים: א' לתקן ולקשט את המלכות בכמה תיקונים וקישוטין הנוגעים אליו כי אין לבוא אל המלך בלבוש שק, והשנית להשיב אור החכמה אליו. והנה אז יקום אחד משרשה ובכח התורה שהיא ממש אור החכמה, דאורייתא מחכמתא עלאה נפקית, ויברר וילבן מציאת התכלת ודיניו מכל סיג וגם יתקין הרבה דברים הנוגעים אל בת שבע ואחד מהם יהיה שיחזיק את השמיטה בסוד „ושבתה הארץ" ובכח זה יעשה את התכלת בפועל כמאה"כ נוצר תאנה יאכל וכו' נרמז בהכנף פתיל תכלת כי הכנף במילואו כזה: ה"א כ"ף נו"ן פ"א ונקודותיו עם ד' אותיותיו גי"ם (בגימטריה) שמטה (אמנם הגימטריה אינה עולה בסיכום, אך יתכן שנפלה כאן טעות בהעתק. ברם, אם נוסיף נקודה בכ של הכנף והא של הכנף בייד ולא בא — יעלה החשבון יפה), ה, פתיל, ר"ת: פרי תאנה יאכל לנוצריה. ואח"כ כתיב תכלת לרמזו על הנזכר. והנה אם תצרף לפסוק „ועשו להם ציצית על כנפי בגדיהם לדורותם" — „ונתנו על ציצית הכנף פתיל תכלת", ושם בן אותיותיו והכולל שהיא סוד בת שבע, יעלה במספר השנה במאה השביעית לאלף הששי: יקום חכם אחד מבת שבע ויחזיר עטרת התכלת ליושנה, ובודאי הגדולים שבדורו

לא יסכימו על זה במהרה. וזה נרמז בפסוק „ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" והכתוב מרמז שלא תשמעו להם -- „למען תזכרו ועשיתם את כל מצות ה'", כמאמר חז"ל: „מה נשתנה תכלת מכל מיני צבעונין וכו'". וע"ז במהרה נזכה להמשיך אור החכמה על המלכות כי עתה בעוה"ר אין לנו אלא אור הבינה והייתם קדושים לאלוקיכם כי סוד קדושים הם חכמה ובינה, ואלוקים היא מלכות. וה' יכפר בעדי שגליתי כל זה, עכ"ל.